

УДК 930.253:069 (477.75)

В. В. АКІМЧЕНКОВ

Севастопольське музейне об'єднання (1928–1940): заснування та діяльність

Розглянуто історію формування та розвитку Севастопольського музейного об'єднання. Охарактеризовано роль цієї установи у розгортанні пам'яткоохоронної справи на території Кримського півострова. Виділено тенденції у сфері музейного будівництва Радянського Союзу у 30-ті роки ХХ століття на прикладі міста Севастополя. Питання що до створення Севастопольського музейного об'єднання обговорювалося на рівні республіканських органів влади. Воно внесло суттєвий доробок у налагодження пам'яткоохоронної справи у Південно-Західному Криму. Саме за ініціативи його керівництва було утворено Музей печерних міст. Місцем розміщення музею керівництво СМО обрало Інкерман. Протягом всього 1937 р. працівники новоствореного музею та зібрані матеріали знаходилися при Будинку вчителя у Севастополі. Для облаштування Музею печерних міст Музейному об'єднанню було передано Благовіщенський корпус Інкерманського монастиря. Протягом існування об'єднання до його складу входило сім музеїв: Військово-історичний, Картинна галерея, Музей революції, Херсонесський державний історико-археологічний музей (у 1930 році виїшов із Об'єднання), Панорама, Музей печерних міст та Севастопольський музей краєзнавства. З моменту заснування та по травень 1931 року СМО очолював Макар Платонович Михайлов, який згодом обійняв посаду директора Центрального архівного управління Кримської АСРР. З 1928 по 1940 роки на посаді директора Музейного об'єднання перебувало п'ять осіб: М. П. Михайлов, М. Даян, Федоровський, І. Д. Максименко і Д. М. Анкудінов. Створення Севастопольського музейного об'єднання було юридично затверджено РНК Кримської АСРР 1 серпня 1928 року. Згодом розпочався процес адміністративної

та господарської уніфікації музейних установ міста. Але перехід Севастополя на особливе положення наприкінці 30-х років XX ст. призвів до ліквідації Об'єднання.

Ключові слова: Севастопольське музейне об'єднання, Музей печерних міст, Інкерманський монастир, Д. М. Анкудінов.

Тенденції кінця 20-х – 30-х років XX століття у сфері музейної справи у Радянському Союзі мали специфічні риси. Політичний клімат тоталітарної держави визначав хід наукового прогресу, особливо у гуманітарних науках і, тим більше, у музейництві, яке «потребувало» перебудови за соціалістичними принципами. Нескінченні «чистки» серед краєзнавців призводили до незворотних деформацій у науці. Нав'язана схема методології марксизму та інші насильницькі втручання і заборони спричинили надмірну заідеологізованість друкованих праць та звузили спектр наукових досліджень.

За період з 1940 по 2011 роки у вітчизняній історіографії не існувало жодної наукової розвідки, яка була би присвячена Севастопольському музейному об'єднанню (СМО). Певні орієнтири задають лише студії професора А. А. Непомнящого, де розглянуто панораму розвитку кримознавства у 20-ті – 30-ті роки XX століття [1], а також атмосферу музейної справи у той час [2]. Тому саме архівні матеріали та музейні фонди слугують основою при розгляді поставленої проблеми.

Протягом існування СМО до його складу входило сім музеїв: Військово-історичний (створено на основі Музею оборони Севастополя), Державний Херсонеський історико-археологічний музей¹, Музей революції (утворений 10 червня 1928 р.), Картинна галерея (створена у 1927 р.), Панорама «Оборона Севастополя 1854–1855 рр.», Севастопольський музей краєзнавства* та Музей печерних міст.

¹ За свідченням О. І. Полканова Херсонеський музей входив до складу СМО лише декілька років, а зрештою став самостійним та знаходився під керівництвом Головна науки НКП РРФСР. Див.: Полканов А. И. История музейного дела и охраны памятников культуры за десять лет Советской власти в Крыму / А. И. Полканов // Известия Таврического общества истории, археологии и этнографии. – 1931. – Т. 4 : к 10-летию власти Советов в Крыму. – С. 93–123.

*Щодо входження СМК до складу СМО в джерелах існують певні розбіжності. Так, науковий співробітник Херсонеського музею Г. Д. Белов зазначав, що Музей краєзнавства організаційно не підпорядковувався Об'єднанню (Див.: Архів Міжшкільного краєзнавчого музею м. Севастополя, ф. СМК, ін. 137, № 62, [Лист Г. Д. Белова від 20 квітня 1975 р.], 2 арк.) Але СМК не був класичною музейною установою. Це була спілка ентузіастів-краєзнавців, яка на громадських засадах створила музей та не підпорядковувалася ні місцевим, ні державним органам влади. Його директор – Павло Бабенчиков у другій половині 30-х років XX століття прийняв рішення передати усі

Питання щодо створення Севастопольського музейного об'єднання обговорювалося на рівні республіканських органів влади. 29 липня 1927 року колегія Народного комісаріату освіти Кримської АСРР своєю постановою утворило Музейне об'єднання у Севастополі. В свою чергу Головне управління науковими, науково-художніми та музейними установами (Головна наука) Наркомосу РРФСР підготувало свій висновок, де йшлося про доцільність створення подібної установи. Вважалося за необхідне об'єднати музеї міста, окрім Херсонесу, у цілях раціоналізації їх діяльності. Також було запропоновано створити при Музеї краєзнавства та Картинній галереї самостійні наукові ради та загальну раду для Військово-історичного музею та Панорами, реорганізувавши Картинну галерею в окремих Художній музей [3].

Зрештою це питання було винесено на розгляд Ради Народних Комісарів Кримської АСРР. 1 серпня 1928 року з доповіддю виступив народний комісар освіти Криму Мамут Муратович Недим. Він наполягав на створенні Об'єднання, адже це входило у плани Кримського Наркомосу, оскільки таким чином було знайдено механізм залагодження наукової та культурно-просвітньої діяльності низки міських музеїв.

Зазначимо, що керівництво Кримської республіки давно бажало «упередити небажаний паралелізм у роботі окремих установ»*, кількість яких невпинно зростала [4]. Так було вирішено й питання стосовно координації господарської та організаційної роботи, скорочені видатку на утримання керівного сектору кожного музею. При цьому жоден із музеїв не втратив своєї автономії у сфері наукової діяльності. Наприкінці серпня 1928 року була розпочата ревізія та облік майна Об'єднання. Її матеріали свідчать про незадовільний стан музейної мережі міста, яка потребувала негайного реформування [24].

Музейне об'єднання внесло суттєвий доробок у налагодження пам'яткоохоронної справи у Південно-Західному Криму. Саме за ініціативи його керівництва було засновано Музей печерних міст. 19 жовт-

зібрані матеріали до Об'єднання, які й розмістили при Військово-історичному музеї. У свою чергу за СМК залишили деякі неофіційні та юридично не закріплені права.

*Так, 13 грудня 1929 року під час чергової наради музейних робітників Кримської АСРР, О. І. Полканов заявив, що археологічна робота у Севастопольським районі повинна проводитися Державним Херсонеським історико-археологічним музеєм а не Музеєм краєзнавства. На що репліку відреагував директор Музею краєзнавства П. П. Бабенчиков, який зазначив, що «самостійну археологічну роботу музей не веде, але пам'ятки нав'язуються самі». (Див.: НЗХТ, науковий архів, спр. 466, арк. 56–59).

ня 1937 року Рада Народник Комісарів Кримської АСРР проголосила «територію, зайняту печерними містами: Чуфут-Кале, Тепе-Кермен, Киз-Куле, Качі-Кальон, Сюрень, Мангуп-Кале, Ескі-Кермен, північну частину плато Топшану, печерні комплекси: Донатор, Шулдан, Чилтер, Бакла, Інкерман та у обриві скелі Монастирській по лівому узбережжю Чорної річки, у скелі, на початку Советської балки, плато Уч-Баш – передати у склад нового музею, проголосив цю територію державним заповідником» [5]. Однак цій події передувала наполеглива праця керівництва Севастопольського музейного об'єднання за право створення подібної установи.

Так, 10 травня 1937 р. на засіданні Севастопольської міськради з доповіддю про необхідність та своєчасність створення МПГ виступив директор СМО Д. М. Анкудінов. Негайне вирішення цього питання було визнане за необхідність, адже незрозумілим залишався статус цілої групи пам'яток історії, археології та культури. У результаті ця ініціатива була підтримана міськрадою.

Місцем розміщення нового музею керівництво СМО обрало Інкерман. Про це Д. М. Анкудінов доповів на засіданні міськради. Також назріло питання про встановлення точних кордонів «печерних міст», з цього питання до Криму було направлено землеміра Химинського [6], й передачі до музею усіх раніше вивезених артефактів з цих пам'яток [7]. Ініціатива створення Музею печерних міст була підтримана як урядовими органами республіки, так й науковими установами країни [8]. У листі народного комісаріату просвіти Кримської АСРР йшлося про те, що «зростає попит на лекції історичного змісту, на екскурсії історичними місцями <...>. Роботи у Криму цілої групи експедицій та авторитетних наукових установ зібрали багато цікавих та цінних історичних матеріалів з питання вивчення печерних міст. Але, все знайдене знаходиться у сховищах Академії наук або у запасних фондах деяких великих центральних музеїв» [9]. 21 липня 1936 року Державна академія історії матеріальної культури надіслала до Раднаркому Криму прохання закріпити за музеєм територію «печерних міст» та підтримала клопотання СМО щодо цього питання. Деякі вчені-кримознавці також продемонстрували наміри допомогти у створенні музею своїми знаннями та досвідом, оскільки це був «перший досвід у світовому масштабі будівництва музею безпосередньо на місці» [10]. Вагомий внесок у формування та розбудову Музею печерних міст вніс спадковий доглядач фортеці Кирк-Єр (Чуфут-Кале) – Яків Абрамович Дубинський (1895–1958) [11].

Протягом всього 1937 р. працівники новоствореного музею та зібрані матеріали знаходилися при Будинку вчителя у Севастополі [29]. Для облаштування Музею печерних міст Музейному об'єднанню було передано Благовіщенський корпус Інкерманського монастиря. Ліквідація церкви там відбулася ще 20 травня 1926 р. згідно з постановою КримЦВК з огляду на те, що «відсутні бажаючі які би використовували її у культових цілях» [12]. Тому саме к моменту створення музею тут мешкали робітники різноманітних севастопольських підприємств: Севгресу, Жилдору, Бензоскладстрою та ін., яких планувалося переселити до іншого приміщення. На організацію МПГ офіційно було обіцяно 50 тис. рублів [9]. Але до 29 липня 1937 р. вдалося отримати лише 25 тис. рублів, що спричинило певні труднощі у питанні своєчасного закінчення усіх робіт [13]. Керівництву СМО було дане завдання до 1 січня 1938 р. привести в належний стан приміщення, а до 1 травня 1938 р. відкрити у ньому музей. Незважаючи на підтримку як зі сторони РНК Криму, так й Севастопольської міськради – багато питань залишалося невирішеними. У лютому 1938 р. приміщення Благовіщенського корпусу не було остаточно передано СМО, а в його приміщеннях мешкало 14 родин робітників місцевих підприємств. Зважаючи на такі обставини керівництво Музейного об'єднання звернулося до міськради з проханням передати для нового музею приміщення мечеті в Інкермані, на що отримало відмову, адже вона використовувалася в якості гуртожитку [14].

20 жовтня 1937 р. до Кримської АСРР приїхала інспектор Музейного відділу Наркомпросу РРФСР К. А. Врочинська, яка здійснила обстеження кримських музеїв, у тому числі – Музею печерних міст, шляхом участі у двох засіданнях Музейного об'єднання. Перше – було присвячено доповіді начальника експедиції археологічних розкопок, друге – встановленню профіля музею, п'ятирічному плану його організації та розвитку. Також було вирішено питання й про створення бібліотеки музею, до збірки останньої передали дублікатні екземпляри з бібліотеки Севастопольського музею краєзнавства, який у цей час не мав власного приміщення та знаходився при Військово-історичному музеї [15].

Затягування у формуванні музею мало негативний вплив на стан історичних пам'яток регіону. Наприкінці 1938 р. голова міської ради Бахчисараю направив до Раднаркому Кримської АСРР листа, у якому зазначав, що у самому місті та на його околицях існує низка пам'яток, які знаходяться у віданні Музейного об'єднання та Наркомосу Кримсь-

кої республіки. Становище цих об'єктів, за його словами, було незадовільним: деякі фонтани було зруйновано, а окремі дюрбе знаходилися у напівзруйнованому стані [16]. У якості додатку до листа директором Державного бахчисарайського палацу-музею тюрксько-татарської культури був складений перелік історичних пам'яток, які потребували негайної допомоги.

Було виокремлено 15 об'єктів: кімната XVIII ст. (у провулку Міліцейському, 16) з елементами дерев'яного декору та арабським розписом, яка використовувалася як підсобне приміщення; діючий мармуровий фонтан XVIII ст. з орнаментом (у провулку Міліцейському, 17); недіючий фонтан XVIII ст. зі штучного каменю та орнаментом на території приватного будинку (у провулку Міліцейському, 10); фонтан Сирлик-Чешме XVIII ст. з орнаментом; лазня Сари-Гузель з написом XVI ст. у напівзруйнованому стані (по вулиці Чурук-Су, 147); Ескі-Дюрбе XIV–XV ст. з орнаментом та написом, купол якої потребував ремонту; дюрбе Діляри-Бікеч та Єшіль-Джамі XVIII ст.; дюрбе № 1 (XV ст.), № 2 та № 3 Ахмет-Бєя та хана Мухамет-Гірея XVI ст. (у поселенні Азіз); дюрбе Хаджі-Менглі-Гірея XVI ст. з орнаментом (у поселенні Салачик); кладовище Кири Азизлер XIV–XV ст., яке потребувало відновлення, та Успенський монастир XV ст. Але слід зазначити, що поганий стан цих пам'яток було задокументовано ще наприкінці 20-х років XX століття під час їх обстеження У. А. Боданинським та Б. М. Засипкіним [17].

Ситуація навколо музею ставала нестерпною, у її вирішення довелось втрутитися НКП РРФСР та особисто наркому освіти Н. К. Крупській. Саме через це здійнявся гучний скандал між органами влади Кримської АСРР та науково-просвітніми установами Севастополя. До Президії Верховної Ради Кримської АСРР Наркомосом було надіслано лист про стан севастопольських наукових та музейних установ. Йшлося про нецільове використання мечеті в Інкермані, про боротьбу місцевого архіву та майстерень за право володіти польським костелом й про незадовільний стан Петропавловської церкви. Жодна з інстанцій не бажала йти на поступки.

Таким чином, хоча офіційною датою створення Музею печерних міст вважається 19 жовтня 1937 року, але справжня систематична робота з археологічного вивчення та охорони ввірених йому пам'яток історії, співробітниками цієї установи, була розпочата лише на початку літа 1938 року, про що свідчать численні газетні статті місцевої преси [18]. У грудні 1938 р. Музей печерних міст підготував 420 фотознімків

археологічних розкопок печерного міста Мангуп-Кале, які було зроблено улітку 1937 р. Ці фотографії було відправлено до Державного Історичного музею у Москву [19].

Саме у 30-ті роки ХХ століття тенденції у сфері музейного будівництва набувають соціалістичного забарвлення. Всі установи цього типу було побудовано за марксистсько-ленінською ідеологією й поступово «удосконалювались» та реформувались згідно з ідейною структурою «Краткого курсу історії ВКП(б)» Йосипа Сталіна. У цей час доводиться до життя соціалістична методологія побудови музеїв, основи котрої опрацьовувались ще наприкінці 20-х років ХХ століття. Постановою Президії Всесоюзного Центрального виконавчого комітету «Про стан та завдання музейного будівництва в автономних радянських соціалістичних республіках та автономних областях» від 20 серпня 1933 р. було вирішено, що «музеї національних республік та областей, котрі повинні бути одним із опірних пунктів марксистсько-ленінського виховання та технічною базою пропаганди серед широких мас – в дійсності, ані за характером, ані за якістю своїх експонатів, не відповідають своєму призначенню», тому їх слід привести до належного стану [20].

У цей час Музейне об'єднання розширило свої заходи щодо збереження історичної пам'яті та популяризації культурного надбання Севастополя. Серед загального корпусу радянської кримознавчої спадщини чітко виокремлюється численна ланка популярних видань СМО (путівники, описи та поштові картки). Особливої уваги заслуговують роботи наукового співробітника Військово-історичного музею – Володимира Петровича Бабенчикова. Він відіграв значну роль у розвитку популярного пам'яткознавства в Севастополі. Творчий доробок В. П. Бабенчикова становить дві популярні роботи [25], які протягом 20-х – 30-х років ХХ століття витримали понад 20 перевидань, та більш ніж 30 статей у пресі, а кількість його неопублікованих праць – численна. В свою чергу поштові картки з видами Севастополя друкувались Об'єднанням в деяких випадках самостійно, а деколи з залученням Кримського державного видавництва [26].

Перехід Севастополя на режимне положення суттєво вплинув на діяльність установ міста та життя населення. Скоротилась кількість відвідувачів музеїв, коштів не вистачало, тому довелося перейти на утримання із місцевого бюджету, хоча до цього Об'єднання обходилося без дотацій з боку фінансових органів [23]. У грудні 1939 року була проведена стороння інвентаризація майна Музейного об'єднання, під час якої було виявлено експонати, які не перебували на обліку. В цей же

час заступник наркома освіти Кримської АСРР – т. Акімов підготував доповідного листа «Про стан і завдання музейного будівництва Криму», у якому наполягав на реорганізації Музейного об'єднання, яке «фактично треба ліквідувати як надбудову і виділити музеї у самостійні <...> тим паче, що все це диктується умовами режиму міста Севастополя» [21]. Це питання було винесено на розгляд Ради Народних Комісарів Криму, яка 28 листопада 1939 року прийняла постанову про ліквідацію СМО [27]. 13 лютого 1940 року було складено «Акт ліквідації Севастопольського музейного об'єднання» [22]. До ліквідаційної комісії увійшли: Д. М. Анкудінов (директор СМО), т. Кольченко (голова Севастопольського міськвідділу народної освіти) та В. М. Молотов (представник Наркомосу). На базі Об'єднання було утворено: Музей Кримської війни, Музей революції та Музей печерних міст [23]. Також вирішили, «в силу причин, пов'язаних з режимом [міста Севастополя]», перевести Музей печерних міст до Бахчисараю, де «він буде доступний робітникам» [21]. Музей печерних міст отримав від СМО усі державні акти на земельні ділянки «печерних міст» [28].

Севастопольське музейне об'єднання – це явище, аналогів якому з подібної організації роботи музеїв не існувало. За дванадцять років свого існування воно суттєво вплинуло на розгортання науково-дослідної справи у Південно-Західній частині Кримського півострова. Саме завдяки завзяттю та наполегливості керівництва СМО було сформовано Музей печерних міст, який став центром систематичного вивчення «печерних міст» та низки інших археологічних пам'яток. Але громадсько-політичні зміни у Радянському Союзі мали суттєвий вплив на усі сфери життя. Тому з переходом Севастополя на режимне положення змінився й звичний стан речей у місті. Це був перший з факторів, які призвели до ліквідації Музейного об'єднання. Саме в цей час зійшла нанівець активність місцевого краєзнавчого осередку. Про створення чогось якісно нового не могло бути і мови.

Джерела та література

1. Непомнящий А. А. Профессор Николай Эрнст : страницы истории крымского краеведения / А. А. Непомнящий ; Центр памятниковедения НАН Украины. – К. : Стило, 2012. – 464 с. – (Серия : «Биобиблиография крымоведения» ; вып. 15).
2. Непомнящий А. А. К истории погрома 1937–1938 годов в крымских музеях / А. А. Непомнящий // Музеи XXI века : новые реалии, новые подходы, новые возможности : сб. матер. Респ. науч. конф. / Мин. культуры АР Крым. – Симферополь, 2013. – С. 188–207.

3. Державний архів у Автономній Республіці Крим (ДААРК), ф. Р-652, оп. 1, спр. 1393, арк. 61.
4. Там же, арк. 59.
5. Там же, оп. 10, спр. 59, арк. 33.
6. Пещерные города-заповедники // Маяк Коммуны. – 1938. – 27 февр. – С. 4.
7. ДААРК, ф. Р-652, оп. 10, спр. 36, арк. 102.
8. Там же, оп. 11, спр. 384, арк. 4.
9. Там же, оп. 10, спр. 58, арк. 59 зв.
10. Бабенчиков [В. П.] Единственный в мире музей пещерных городов / В. П. Бабенчиков // Маяк Коммуны. – 1936. – 26 июля. – С. 3.
11. Яків Абрамович Дубинський (20 січня 1895, Феодосія – 1958) – спадковий доглядач фортеці Кирк-Єр, один із засновників Музею печерних міст, 30 років присвятив археології Криму. Вніс суттєвий доробок у збереження та вивчення культурної спадщини караїмів. З 1918 р. газзан (настоятель) кенаси у Чуфук-Кале. З 1928 р. здійснював розвідки та розкопки у південно-західному нагір'ї Криму. 1936 р. почав працювати у Севастопольському музейному об'єднанні. Приймав участь у розкопках Державної академії історії матеріальної культури на Ескі-Кермені у 1937 р. та на Мангупі у 1938 р. (Див. докладніше : Я. А. Дубинский : [некролог] // Советская археология. – 1959. – № 3. – С. 283 ; Полканова Т. А. Основатель Музея пещерных городов : памяти Я. А. Дубинского / Т. А. Полканова // Крымские караимы : происхождение, этнокультура, история / Ассоциация «Крымкарайлар». – Симферополь : Доля, 2005. – 160 с.
12. Терещук Н. М. Взаимоотношения Инкерманского монастыря Св. Климента и местных органов власти в 1920-е гг. по документам церковного стола / И. М. Терещук // Херсонес – город Святого Климента : тез. докл. и сообщ. VI Межд. конф. по церковной археологии / Нац. заповед. «Херсонес Таврический». – Севастополь, 2011. – С. 38–39.
13. ДААРК, ф. Р-652, оп. 10, спр. 141, арк. 153.
14. Там же, оп. 15, спр. 12, арк. 2.
15. Див. докладніше : Акимченков В. В. «Академия в миниатюре» : Севастопольский музей краеведения (1923–1939) / В. В. Акимченков ; под ред. А. А. Непомнящего ; Таврический нац. ун-т им. В. И. Вернадского, Центр памятниковедения НАН Украины и УООПИК. – К. ; Симферополь : АнтикВА, 2012. – 120 с. – (Серия : «Биобиблиография крымоведения» ; вып. 17).
16. ДААРК, ф. Р-652, оп. 15, спр. 12, арк. 51.
17. Охрана и изучение памятников истории и культуры в Крымской АССР : исследования и документы / авт.-сост. А. В. Хливнюк ; под ред. А. А. Непомнящего ; вступ. ст. Н. О. Гриненко ; комм. Н. В. Кармазиной и др. – Симферополь : СГТ, 2008. – 240 с. – (Серия : «Биобиблиография крымоведения» ; вып. 11).
18. Див. докладніше : Акимченков В. В. З історії археологічного музейництва Криму у 20-ті – 30-ті роки ХХ століття : за матеріалами газети «Маяк Коммуны» / В. В. Акимченков // Красзнавство. – 2012. – № 1. – С. 111–118.
19. Фотоснимки с раскопок в Мангуп-Кале // Маяк Коммуны. – 1938. – 12 дек. – С. 4.
20. О состоянии и заданиях музейного строительства в АССР и АО // Бюллетень Народного комиссариата по просвещению РСФСР. – 1933. – № 18. – С. 3.

21. ДААРК, ф. Р-652, оп. 15, спр. 66, арк. 177.
22. Див. опублікований текст джерела: Акимченков В. В. Документы местных архивов как источник по истории музейного дела : на примере Государственного архива в Автономной Республике Крым / В. В. Акимченков // Сіверщина в історії України : зб. наук. праць / Нац. заповід. «Глухів», Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПШК. – К. ; Глухів, 2011. – Вип. 4. – С. 46–48.
23. ДААРК, ф. Р-20, оп. 10, спр. 131, арк. 34 зв.
24. Державний архів міста Севастополя, ф. Р-518, оп. 1, спр. 13, арк. 58.
25. Бабенчиков В. П. Панорама штурма 6-го июня 1855 г. : путеводитель по картине / В. П. Бабенчиков. – [1-е – 12-е изд.]. – Севастополь, [1927–1938]. – 19 с. ; Он же. Панорама обороны Севастополя : штурм 6 июня 1855 г. / В. П. Бабенчиков ; Севастопольское музейное объединение. – Севастополь : Гос. Изд-во Крымской АССР, 1939. – 13-е изд. – 32 с. ; Он же. Описание войны в Севастополе (1854 – 1855) / В. П. Бабенчиков ; Гос. Военно-исторический музей. – [1-е – 4-е изд.]. – Севастополь, [1928–1930]. – 38 с.
26. Севастополь : пристань III-го Интернационала : [почтовая карточка] / изд. Крымгосиздата и Севастопольского музейного объединения. – Севастополь, [после 1930 г.] ; № 22 : Севастополь : санаторий им. Сталина : [почтовая карточка] / изд. Севастопольского музейного объединения. – Севастополь, [после 1928 г.]
27. ДААРК, ф. Р-652, оп. 15, спр. 66, арк. 2 зв.
28. Там же, ф. Р-20, оп. 10, спр. 131, арк. 70.
29. Там же, ф. П-35, оп. 1, спр. 153, арк. 21.

Акимченков В. В. Севастопольское музейное объединение (1928–1940): создание и деятельность.

Восстановлена история формирования и развития Севастопольского музейного объединения. Охарактеризована роль этой организации в развертывании памятникоохранительной деятельности на территории Крымского полуострова. Выделены тенденции в сфере музейного строительства Советского Союза в 30-е годы XX века на примере города Севастополя. Вопрос относительно создания Севастопольского музейного объединения обсуждался на уровне республиканских органов власти. Оно внесло существенный вклад в изучение памятников Юго-Западного Крыма. Благодаря инициативе его руководства был создан Музей пещерных городов. Местом расположения для музея был выбран Инкерман. На протяжении всей истории существования СМО в его состав входило семь музеев: Военно-исторический музей, Картинная галерея, Музей революции, Херсонесский государственный историко-археологический музей (в 1930 году вышел из Объединения), Панорама обороны Севастополя, Музей пещерных городов и Севастопольский музей краеведения. С момента создания и по май 1931 года СМО возглавлял Макар Платонович Михайлов, впоследствии ставший директором Центрального архивного управления Крымской АССР. Всего же с 1928 по 1940 годы на посту директора сменилось пять человек: М. П. Михайлов, М. Даян, Федоровский, И. Д. Максименко и Д. М. Анкудинов. Создание Севастопольского музейного объединения было юридически ут-

верждено СНК Крымской АССР 1 августа 1928 года. Затем начался процесс административной и хозяйственной унификации музейных учреждений города. Однако переход города на режимное положение в конце 30-х годов XX века привел к ликвидации Объединения.

Ключевые слова: Севастопольское музейное объединение, Музей пещерных городов, Инкерманский монастырь, Д. М. Анкудинов.

Akimchenov V. V. Sevastopol museum association (1928-1940): creation and activity.

Article is devoted to history of formation and development of the Sevastopol museum association. The role of this organization in expansion of pamyatnikookhranitelny activity in the territory of the Crimean peninsula is characterized. It is allocated tendencies to the sphere of museum construction of the Soviet Union in the 30th years of the XX century on the example of the city of Sevastopol. The question concerning creation of the Sevastopol museum association was discussed at the level of republican authorities. It made an essential contribution in studying a monument of the South Western Crimea. Thanks to an initiative of its management the Museum of the cave cities was created. The location for a museum chose Inkerman. Throughout all history of existence of SMO its structure included seven museums: Military and historical museum, Art gallery, revolution Museum, Hersonessky state historical and archaeological museum (in 1930 I left Association), the Panorama, the Museum of the cave cities and the Sevastopol museum of study of local lore. From the moment of creation and till May, 1931 of SMO Makar Platonovich Mikhaylov who subsequently has become the director of the Central archival management of the Crimean ASSR headed. From only 1928 to 1940 on a post of the director five people were replaced: M. P. Mikhaylov, M. Dayan, Fedorovsky, I.D. Maksimenko and D. M. Ankudinov. Thus, creation of the Sevastopol museum association was legally approved by SNK of the Crimean ASSR on August 1, 1928. Then process of administrative and economic unification of museum city institutions began. However transition of the city to regime situation in the late thirties of the XX century led to Association elimination.

Key words: Sevastopol museum association, Museum of the cave cities, Inkermansky monastery, D. M. Ankudinov.

Подано до друку: 17.05.2013 р.